

Záverečná karta projektu

Názov projektu Evidenčné číslo projektu **APVV-15-0491**

Proces a zákonitosti osídlenia horských a podhorských oblastí západného Slovenska v praveku a včasnej dobe dejinnej

Zodpovedný riešiteľ **Mgr. Igor Bazovský, PhD.**

Príjemca **Slovenské národné múzeum**

Názov pracoviska, na ktorom bol projekt riešený

Slovenské národné múzeum - Archeologické múzeum
Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied

Názov a štát zahraničného pracoviska, ktoré spolupracovalo pri riešení

Pri riešení projektu nespupracovalo žiadne zahraničné pracovisko.

Udelené patenty/podané patentové prihlášky, vynálezy alebo úžitkové vzory, ktoré sú výsledkami projektu

Žiadne.

Najvýznamnejšie publikácie (knihy, články, prednášky, správy a pod.) zhrňujúce výsledky projektu – uveďte aj publikácie prijaté do tlače

Počas riešenia projektu vzniklo niekoľko monografií, početné štúdie, odborné príspevky, ako aj popularizačné výstupy vrátane prednášok, ktoré sú uvedené v prílohách s výstupmi projektu za jednotlivé roky. Tu uvádzame len hlavné výstupy monografického charakteru:

Bazovský, I./Březinová, G. (eds.) 2019: Ľudia a hory - archeologická perspektíva. Interakcie ľudských spoločností horských a podhorských oblastí západného Slovenska. Zborník SNM Archeológia - Supplementum 12. Bratislava - Nitra 2019. ISBN 978-80-8060-458-5 (hlavný výstup z konferencie riešiteľov projektu, 243 s.)

Bazovský, I. (eds.) 2020: Poklady Malých Karpát. Nálezy z vrchov a nížin. Katalóg výstavy. Bratislava 2020, 87 strán. ISBN 978-80-8060-489-9 (jednotlivé kapitoly katalógu napísali riešitelia projektu za SNM – Archeologické múzeum a numizmatik M. Budaj).

Březinová, G. 2018: Šperk zo skla a sapropelitu u Keltov na Slovensku = Glass and sapropelite jewels of the Celts in Slovakia. Jozef Bujna, Karol Pieta (recenzenti). 1. vyd. Nitra: Archeologický ústav SAV, 2018. 154 s. Archaeologica Slovaca Monographiae : Studia, Tomus XXX. ISBN 978-80-9196-018-5.

Březinová, G. - Chropovský, B. 2020: Sídlišká z doby laténskej v Nitre. Archeologický ústav SAV, 2020. 180 s. Archaeologica Slovaca Monographiae : Fontes, Tomus XXVII. ISBN 978-80-8196-038-3 (v tlači).

Đuriš J. 2019: Radzovce v období popolnicových polí : architektonická rekonštrukcia

Formulár ZK, strana 2/3 stavieb na základe analýzy mazanice = Radzovce in der

Urnenfelderzeit. Josef Unger, Zdeněk Farkaš (recenzenti). 1. vyd. Nitra : Archeologický

ústav SAV, 2018. 198 s. Archaeologica Slovaca Monographiae : Fontes, Tomus XXIV. ISBN

978-80-8196-017-8

Kovár, B./Ruttkay, M. 2019 (eds.): Kolaps očami archeológie. Archaeologica Slovaca Monographiae : Communicationes, Tomus XXII. Nitra 2019. ISBN 978-80-8196- 027-7
Furugláš, I. - Bazovský, I. - Čambal, R. - Budaj, M. 2019: Skryté poklady. Výskum archeologických lokalít Tvrdošoviec. Praha : OZ Hradiská, 2019, s. 218. ISBN 978-80-973032-1-1. (publikácia získala v roku 2020 cenu časopisu Pamiatky a múzeá zo rok 2019 v kategórii menšia publikácia)

Štúdie väčšieho rozsahu:

Bartík, J./ Farkaš, Z./Jelínek, P. 2019: Bronzehortfunde aus den Kleinen Karpaten und ihren Vorgebirgsgebieten. In: P. Bazovský/G. Brezinová (eds.): Ľudia a hory –archeologická perspektíva. Interakcie ľudských spoločenstiev horských a podhorských oblastí západného Slovenska. Bratislava – Nitra 2019, 15-102.

Benediková, L. 2019: Archeologická topografia okresu Považská Bystrica. Pramene z neskorej doby bronzovej až strednej doby laténskej so zreteľom na nálezy z depotov(prípadové štúdiá stredné Považie). In: P. Bazovský/G. Brezinová (eds.): Ľudia a hory – archeologická perspektíva. Interakcie ľudských spoločenstiev horských a podhorských oblastí

západného Slovenska. Bratislava – Nitra 2019, 125-152.

Benediková, L. 2017: Kulturkontakte des slowakischen Teils der Westkarpaten während der Hallstattzeit. In: Das nördliche Karpatenbecken in der Hallstattzeit : Wirtschaft, Handel und Kommunikation in früheisenzeitlichen Gesellschaften zwischen Ostalpen und Westpannonien. - Budapest : Archaeolingua, 2017, s. 335-382. ISBN 978-615-5766-00-8.

Bielichová, Z. 2019: Archaeozoology of the Late Roman Period Settlement at Veľké Zálužie in the Context of Regional Data. In Slovenská archeológia : časopis Archeologického ústavu SAV v Nitre, 2019, roč. 67, č. 1, s. 61-112. ISSN 1335- 0102.

Uplatnenie výsledkov projektu

Výsledky projektu budú využité pri projektoch podobného zamerania najmä pri ďalšom skúmaní zákonitostí osídlenia v podhorských a horských oblastiach. Sledovanie súvislostí medzi nálezmi v neosídlených horských oblastiach a predpokladanými pravekými a včasnostredovekými komunikačnými koridormi, je príspevkom k problematike ciest a obchodu v sledovaných obdobiach. Ďalšou problematikou, ktorá bola skúmaná v rámci projektu a ktorá si vyžaduje pokračovanie výskumu predovšetkým formou prírodovedných analýz, je otázka pôvodu surovínových zdrojov. Vzorky uhlíkov z lokalít z doby bronzovej analyzované metódou C 14 upresňujú absolútne datovanie osídlenia v sledovaných regiónoch. Paleobotanické analýzy vzoriek z Tvrdošoviec dopĺňajú poznatky o poľnohospodárskej produkcii v dobe laténskej a rímskej. Prínosom projektu je využitie snímkovania povrchu technológiou LIDAR, ktorá poskytla nové informácie o fortifikáciách v súčasnosti zalesnených horských oblastiach. Postupujúce práce na projekte, ako aj jeho výsledky boli tiež prezentované širšej verejnosti prostredníctvom popularizačných prednášok, informácií na webovej stránke projektu, ako aj výstavou "Poklady Malých Karpát. Nálezy z vrchov a nížin". Výstava je záverečným výstupom projektu a je doplnená aj sprievodnou publikáciou formou katalógu. <http://archeol.sav.sk/index.php/sk/nalezy-z-vrchov-a-nizin/>

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v slovenskom jazyku (max. 20 riadkov)

Hlavným zámerom projektu bolo poznanie dynamiky osídlenia horských a podhorských oblastí v praveku a vo včasnej dobe dejinnej. Práve porovnaním rozdielov v osídlení obidvoch typov krajiny na Slovensku umožňuje postihnúť určité zákonitosti osídlenia. S týmto cieľom boli vytypované styčné oblasti horských a podhorských kultúrnych okruhov. Sledované bolo tiež surovínové a enviromentálne zázemie, a komunikačné ťahy (trasy). Prostriedkom na dosiahnutie vytýčených cieľov bol interdisciplinárny prístup k problematike. V rámci projektu boli spracované a vyhodnotené nálezy zo starších výskumov, i nálezy získané terénnymi aktivitami počas jeho trvania. Pri vyhodnocovaní lokalít a nálezov boli využité nové technológie (napr. pri výskume opevnení v zalesnenom horskom teréne snímkovanie povrchu technológiou LIDAR) a prírodovedné analýzy. Pre získanie absolútnych dát z pravekých nálezísk sa robili analýzy metódou C14 . Rôznymi metódami

boli analyzované kovové predmety (RFA-analýza, chemická analýza), čo umožnilo riešenie problematiky surovinových zdrojov. V spolupráci zo SNM-Prírodovedným múzeom boli robené DNA-analýzy. Na základe odobratých paleobotanických a archeozoologických vzoriek sme dospeli novým dôležitým poznatkom.

Výsledky projektu boli prezentované na početných konferenciách, či iných vedeckých podujatiach vo forme prednášok a posterov. V rámci publikačných výstupov vyšli 4 monografie a početné odborné štúdie. Hlavným spoločným výstupom je monografia z konferencie k projektu s názvom „Ľudia a hory – archeologická perspektíva. Interakcie ľudských spoločenstiev horských a podhorských oblastí západného Slovenska“ (243 strán), ktorá vyšla v druhej polovici roku 2019 ako Supplementum 12 Zborníka SNM - Archeológia. Jej základ tvoria prednášky riešiteľského tímu prednesené na konferencii k projektu v novembri 2018 z oboch inštitúcií.

Výstupy z projektu boli a sú prístupné aj širokej verejnosti. Nielen na webovej stránke <http://archeol.sav.sk/index.php/sk>, ale aj prostredníctvom rôznych populárno-vedeckých aktivít členov riešiteľského tímu (prezentácie, prednášky pre verejnosť...).

V závere projektu bola pripravená výstava „Poklady Malých Karpát. Nálezy z vrchov a nížin v SNM-Archeologickom múzeu, ktorej súčasťou je aj sprievodný katalóg v rozsahu 87 strán. Sú rozpracované viaceré odborné štúdie a monografie, ktoré vyjdú až po skončení projektu. Záverom iba konštatujeme, že ciele, ktoré sme si v náplni projektu vytýčili sme splnili.

Prepojenie dvoch inštitúcií v rámci riešenia spoločného grantu bolo veľmi prospešné a inšpirujúce. Vzniklo množstvo nových tém na spracovanie a kladných podnetov do budúcnosti. Tieto výsledky sa pokúsime využiť v ďalších spoločných projektoch.

Súhrn výsledkov riešenia projektu a naplnenia cieľov projektu v anglickom jazyku (max. 20 riadkov)

The main aim of the project was the recognition of settlement dynamics in foothill and mountain environments during prehistory and early historical periods. The comparison of settlement differences in the Western Slovakia enables understanding of regularities of settlement development. There were set out for this purpose the contact regions between mountain and foothill cultural circles stand in the centre of the project interest. The raw material and environmental backgrounds and trade routes were also monitored. The means to achieve the set goals was an interdisciplinary approach to the issue.

As part of the project, finds from older excavations, as well as finds obtained during the project period from field activities were processed and evaluated. When evaluating sites and finds, new technologies were used (for example in researching the fortifications in the forested mountain terrain using LIDAR surface sensing technology) and natural science analyses. In order to obtain absolute data from prehistoric sites, the C14 method was used. Metal objects were analysed using various methods (RFA-analysis, chemical analysis), which enabled the question of sources of raw material to be resolved. In cooperation with the SNM – Natural History Museum, a DNA analysis of a leather strap from the Roman period was also carried out. Based on the paleobotanic and archaeozoological samples taken, the necessary analyses were made. The results of the project were presented at numerous conferences and other academic events in the form of lectures and posters. The published output includes 4 monographs and numerous specialist studies by members of the research team. The main joint output of both project partners is the monograph "People and Mountains – an archaeological perspective. The interactions of human communities in the mountain and sub-mountain areas of western Slovakia" (242 pages), which was published in the second half of 2019 as Supplementum 12 to the Anthology of the SNM – Archaeology. Its main basis consists of lectures by the research team given at a conference for the project in November 2018.

The output from the project was and remains accessible to the wide public, not only on the website <http://archeol.sav.sk/index.php/sk>, but also via different popular science activities by members of the research team (presentations, lectures for the public...). At the end of the project, an exhibition "Treasures of the Lesser Carpathians - Upland and Lowland Finds" was prepared, which also includes an accompanying 87-page catalogue. Several academic studies and monographs were also prepared, which will be published once the project is finished.

In conclusion, we can note that we met the goals which we set out in the project contents. The connection between the two institutions as part of the research conducted for the joint

grant was very beneficial and inspiring. Many new topics for study arose, together with positive impulses for the future. We will try to use these results in further joint projects.